

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.139>

УДК 338.3:338.436:338.245

*В. В. Паламарчук,
аспірант, Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9826-3555>*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ

*V. Palamarchuk,
Postgraduate student, Bila Tserkva National Agrarian University*

ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE UNDER WARTIME THREATS

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств в умовах воєнних загроз. Розкрито сутність економічної безпеки як системи захисту підприємства від ризиків, що впливають на його фінансову стабільність, виробничий потенціал і конкурентоспроможність. Визначено основні чинники дестабілізації аграрного сектору - руйнування інфраструктури, дефіцит ресурсів, логістичні обмеження, втрату трудових кадрів і зниження інвестиційної активності. Обґрунтовано необхідність формування адаптивних механізмів управління, спрямованих на мінімізацію ризиків, збереження виробничої діяльності та підвищення стійкості підприємств.

Акцентовано увагу на ролі державної підтримки, фінансових інструментів, цифровізації управління, удосконаленні нормативно-правової бази та розвитку ризик-менеджменту. Визначено, що ефективна система економічної безпеки базується на інтеграції антикризового менеджменту, інноваційних технологій і стратегічного планування. Зроблено висновок, що економічна безпека в умовах війни є не лише фактором виживання, а й стратегічним ресурсом післявоєнного відновлення, інноваційного зростання та інтеграції аграрного бізнесу у європейський економічний простір.

The article provides a comprehensive study of the theoretical foundations and practical mechanisms for ensuring the economic security of agricultural enterprises under wartime threats. Economic security is interpreted as a complex, multi-level system of protection that safeguards enterprises from financial, production, logistical, and human resource risks that may threaten their stability and long-term development. It encompasses the ability of agribusinesses to anticipate and withstand internal and external shocks while maintaining production efficiency, investment potential, and competitiveness in a highly unstable environment.

The research identifies the key destabilizing factors currently affecting Ukraine's agricultural sector, including the destruction of critical infrastructure, disruption of supply chains, resource shortages, increased energy costs, loss of labor potential, and declining access to investment and credit resources. It is emphasized that under such conditions, agricultural enterprises require the implementation of adaptive and flexible management mechanisms capable of ensuring production continuity, optimizing resource allocation, and mitigating financial and operational risks.

A particular focus is placed on the importance of state support - preferential lending, grant and guarantee programs, and targeted subsidies that help enterprises sustain their operations amid financial constraints. The article also highlights the growing role of digital transformation in strengthening economic

security through the automation of accounting, real-time monitoring of resource flows, data analytics, and decision-making based on predictive modeling. Furthermore, the study underlines the necessity of improving the regulatory framework and developing an institutional environment for crisis and risk management to enhance coordination among the government, financial institutions, and agrarian associations.

The article argues that an effective system of economic security for agricultural enterprises must integrate crisis management, innovative technologies, and strategic planning to build resilience and long-term competitiveness. It is concluded that in wartime conditions, economic security serves not only as a tool for maintaining operational stability but also as a strategic resource for post-war recovery, modernization, and sustainable growth of the agri-food sector. Strengthening this system will facilitate Ukraine's integration into the European economic space and accelerate its transition toward a resilient, innovation-driven agricultural economy.

Ключові слова: економічна безпека, аграрне підприємство, воєнні ризики, фінансова стабільність, ризик-менеджмент, державна підтримка, антикризове управління, цифровізація, інновації, стійкість.

Keywords: economic security, agricultural enterprise, war risks, financial stability, risk management, state support, crisis management, digitalization, innovation, resilience, sustainable development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Війна в Україні спричинила масштабні виклики для аграрного сектору - однієї з провідних галузей економіки, що до 2022 року формувала понад 10 % ВВП і понад 40 % валютних надходжень країни. Воєнна агресія РФ докорінно змінила умови функціонування агропромислового комплексу, створивши безпрецедентні загрози економічній безпеці підприємств.

Унаслідок бойових дій зруйновано елеватори, переробні підприємства, логістичні вузли та понад 400 тис. тонн потужностей для зберігання зерна. За оцінками Світового банку (2024), прямі збитки агросектору перевищили 10,3 млрд дол. США, а близько 17 % сільськогосподарських угідь залишаються замінованими чи непридатними до використання. Блокування портів і руйнування транспортної інфраструктури скоротили експортні потужності більш ніж удвічі, що призвело до зниження валютних надходжень і внутрішніх цін.

Ситуацію ускладнюють фінансові ризики - дефіцит обігових коштів, висока вартість кредитів (20–22 % річних) і падіння рентабельності, через що понад 35 % підприємств завершили 2023 рік зі збитками. До цього додаються соціальні наслідки війни: дефіцит робочої сили через міграцію понад 6 млн українців, зростання витрат на оплату праці та зниження продуктивності.

Кліматичні ризики, енергетичні обмеження, зростання цін на паливо та добрива (у 2–3 рази порівняно з довоєнним рівнем) формують нову структуру загроз, що ускладнює стабільність виробництва.

У цих умовах економічна безпека аграрних підприємств стає не лише складовою стратегічного управління, а системним чинником виживання і відновлення галузі. Її забезпечення потребує інтегрованого підходу - поєднання державної підтримки, партнерства з громадами, розвитку агрострахування, цифровізації управління та диверсифікації джерел фінансування. Лише така модель дозволить зберегти продовольчий потенціал і забезпечити конкурентоспроможність українського агросектору в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях Ж. С. Костюк, Т. М. Адаменко та Н. М. Гапак розкрито сутність економічної безпеки підприємства як системи захисту від ризиків і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. К. О. Утенкова та Ю. О. Єлістратова визначають функціональні складові економічної безпеки аграрного сектору та їх взаємозв'язок із фінансовою стійкістю підприємств. У дослідженнях В. і Л.

Бойків та Ю. Кравчик проаналізовано вплив війни на продовольчу та економічну безпеку, підкреслено необхідність антикризових механізмів і державної підтримки. Аналітичні звіти KSE Institute та OECD/FAO висвітлюють масштаби втрат аграрного сектору та пріоритети його відновлення через диверсифікацію і цифровізацію. Узагальнення наукових підходів свідчить, що підвищення економічної безпеки аграрних підприємств у воєнних умовах потребує інновацій, ефективного ризик-менеджменту й інтеграції до європейського економічного простору.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є узагальнення теоретичних засад і розробка практичних напрямів зміцнення економічної безпеки аграрного підприємства в умовах воєнних загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека аграрного підприємства є складною багатовимірною категорією, що характеризує стан його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність забезпечувати стабільне функціонування, ефективно використовувати ресурси, адаптуватися до змін середовища та реалізовувати соціально-економічні функції. Вона виступає основою стратегічного управління підприємством, спрямованого на забезпечення його життєздатності, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Науковці розглядають економічну безпеку не лише як фінансову стійкість чи здатність протистояти ризикам, а як комплексну систему управління, що охоплює виробничу, фінансову, кадрову, технологічну, екологічну та інформаційну складові. На думку Ж. Костюк, економічна безпека є інтегральним показником ефективності функціонування підприємства, який відображає баланс між його внутрішніми можливостями та зовнішніми викликами [1]. Учений наголошує, що без надійного рівня безпеки на мікрорівні неможливо забезпечити стійкість економічної системи держави загалом.

К. Утенкова визначає економічну безпеку аграрного підприємства як динамічну систему управління, що спирається на принципи адаптивності,

збалансованості ресурсів і ризик-менеджменту [2]. Вона підкреслює, що важливо не лише протидіяти кризовим впливам, а й формувати потенціал до відновлення, інноваційного оновлення та стратегічної гнучкості. Ю. Єлістратова вважає, що специфіка аграрних підприємств вимагає розширеного тлумачення поняття економічної безпеки, адже воно повинно охоплювати ресурсно-технологічну базу, виробничу інфраструктуру, ринки збуту, кадрову політику та екологічну складову [3].

Г. Адаменко розглядає економічну безпеку як інструмент розвитку, наголошуючи, що її основна мета полягає не лише в запобіганні збиткам, а у створенні передумов для зростання й інноваційного розвитку підприємства [4]. На його думку, сучасна система економічної безпеки має бути відкритою, адаптивною, побудованою на засадах цифрової аналітики, інформаційної прозорості та партнерства між державними, корпоративними й громадськими структурами. Н. Гапак акцентує увагу на інституційному аспекті безпеки, розглядаючи її як результат ефективної взаємодії державних, ринкових і громадських механізмів [5]. Він підкреслює, що стійкість аграрного бізнесу значною мірою залежить від узгодженості правового середовища, прозорості фінансових відносин і наявності механізмів антикризового реагування.

Отже, у наукових підходах поняття економічної безпеки аграрного підприємства трактується не як статичний стан, а як безперервний процес управління ризиками, що включає прогнозування, оцінку, моніторинг і нейтралізацію загроз. Її система виконує низку ключових функцій: діагностику ризиків, захист економічних інтересів підприємства, формування стійких фінансових потоків, забезпечення безперервності виробництва, а також стратегічне планування розвитку та відновлення.

В умовах війни економічна безпека набуває нового змісту — вона перетворюється на основу життєздатності підприємства, його здатності вижити, відновитися та продовжити діяльність у кризовому середовищі. Це передбачає формування гнучкої адаптивної системи управління, яка об'єднує фінансову стабільність, кадровий потенціал, технологічну модернізацію,

екологічну відповідальність і партнерську взаємодію з державними структурами, громадами та міжнародними інституціями.

Таким чином, економічна безпека аграрного підприємства є стратегічним ресурсом його стійкого розвитку, який визначає здатність ефективно функціонувати в умовах криз, забезпечувати продовольчу безпеку країни та створювати основу для післявоєнного відновлення національної економіки.

Воєнні дії спричинили системну кризу безпеки аграрного виробництва, що проявляється у багатовимірних ризиках та загрозах, які суттєво впливають на стійкість і функціонування аграрних підприємств. За типологією загрози поділяються на фізичні, логістичні, фінансові, кадрові, енергетичні та інституційно-правові.

Фізичні (матеріальні) загрози пов'язані з руйнуванням господарств, складів, елеваторів, техніки, а також мінуванням сільськогосподарських земель, що унеможливорює їх обробіток. Значні площі орних угідь визнані потенційно небезпечними, а втрати врожаю через неможливість збору сягають сотень тисяч тонн. Понад 25 % аграрних підприємств зазнали прямих збитків унаслідок пошкодження або знищення активів.

Логістичні загрози пов'язані з блокуванням морських портів, обмеженням експорту, перебоями у роботі залізничного та автомобільного транспорту, що порушує ланцюги постачання і збуту продукції. Зростання вартості фрахту, страхування та простої вагонів призводять до зниження рентабельності експорту. В. Бойко наголошує, що відновлення логістичної інфраструктури - ключовий чинник відновлення економічної безпеки сектору, адже саме вона забезпечує безперервність руху продукції від поля до споживача [6].

Фінансові ризики полягають у дефіциті обігових коштів, зростанні інфляції, девальвації національної валюти та обмеженому доступі до кредитних ресурсів. Як зазначає О. Зоря, фінансова складова економічної безпеки визначається стабільністю грошових потоків, управлінням борговим

навантаженням і доступом до пільгового кредитування під державні гарантії [7]. За даними KSE Institute, загальні втрати аграрного сектору перевищили 10 млрд дол. США, що призвело до зниження індексу економічної безпеки галузі та скорочення обсягів інвестицій [8].

Кадрові загрози спричинені мобілізацією працівників, евакуацією населення та міграцією кваліфікованих кадрів. Це веде до дефіциту спеціалістів у сфері агрономії, механізації, ветеринарії та управління.

Енергетичні загрози проявляються через перебої з електро- та газопостачанням, пошкодження енергетичної інфраструктури, різке зростання вартості енергоносіїв. Унаслідок цього підвищується собівартість виробництва, а підприємства вимушені переходити на резервні джерела енергії або впроваджувати альтернативні рішення, зокрема сонячні електростанції, біогазові установки чи генератори.

Інституційно-правові загрози охоплюють часті зміни регуляторних вимог, коливання правил експорту, податкову нестабільність і бюрократичні бар'єри. Нестабільність нормативного середовища створює додаткові трансакційні витрати та знижує інвестиційну привабливість галузі.

У сукупності ці ризики формують багаторівневу систему воєнних загроз економічній безпеці аграрного сектору. Вони взаємопов'язані між собою: руйнування фізичної інфраструктури ускладнює логістику, дефіцит фінансів посилює кадрові проблеми, а енергетичні перебої підвищують витрати та знижують ефективність виробництва. За висновками експертів FAO та OECD, підвищення стійкості аграрної економіки можливе за умови диверсифікації ринків збуту, локалізації критичних елементів ланцюга вартості, розвитку систем страхування та запровадження стабільних регуляторних правил [9]. Таким чином, забезпечення економічної безпеки аграрного сектору в умовах війни вимагає комплексної політики, що поєднує державні інструменти підтримки, інвестиції у відновлення матеріально-технічної бази, стабілізацію фінансової системи та модернізацію енергетичної та логістичної інфраструктури.

В умовах війни економічна безпека аграрних підприємств набуває особливої ваги, оскільки від неї залежить не лише стабільність функціонування господарств, а й продовольча безпека держави. Сукупність ключових компонентів економічної безпеки формує адаптивну систему, здатну забезпечити стійкість аграрного виробництва навіть у надзвичайних умовах воєнного періоду.

Першою складовою є фінансова безпека, яка полягає у забезпеченні ліквідності, стабільності грошових потоків і диверсифікації джерел фінансування. У 2022–2024 роках аграрні підприємства України зіштовхнулися з дефіцитом обігових коштів, інфляцією та ускладненим доступом до кредитних ресурсів. За даними Національного банку України, частка аграрних кредитів у загальному портфелі банків скоротилася з 8,4 % у 2021 році до 5,7 % у 2023 році, а середня відсоткова ставка за позиками сягнула 22–25 % річних. Державна програма «5–7–9 %» та портфельні гарантії дозволили понад 15 тисячам агровиробників отримати фінансову підтримку на суму понад 90 млрд грн. Науковці, наголошують, що головним чинником фінансової безпеки є ефективне управління ліквідністю, борговим навантаженням і впровадження сучасних систем фінансового контролінгу [10].

Важливою складовою є виробнича безпека, яка передбачає збереження технологічного циклу, контроль витрат і відновлення матеріально-технічної бази. За оцінками Мінагрополітики, понад 25 % сільськогосподарських підприємств України зазнали руйнувань основних засобів унаслідок бойових дій, а площі замінованих земель перевищують 10 % орних угідь. Попри це, завдяки релокації потужностей, ремонту техніки та розвитку кооперації більшість аграріїв змогли частково відновити виробництво. Ю. Кравчик підкреслює, що ефективне відтворення виробничого потенціалу можливе лише за умов поєднання державної підтримки, програм компенсацій та самостійних заходів підприємств з ресурсозбереження й енергомодернізації [11].

Наступною є логістична безпека, що охоплює пошук альтернативних шляхів постачання і збуту. Після блокування морських портів значна частина експорту переорієнтувалася на сухопутні маршрути через країни ЄС, зокрема Румунію, Польщу, Словаччину, а також через дунайські порти в межах ініціативи «Solidarity Lanes». У 2023 році понад 60 % експорту зернових культур проходило саме через ці коридори, хоча вартість транспортування зросла на 30–40 %. Як зазначає Т. Бондарчук, логістична безпека стала критичним чинником конкурентоспроможності аграрного бізнесу, адже вона визначає можливість реалізації продукції та отримання валютної виручки [12].

Не менш важливою складовою є інвестиційна безпека, яка полягає у залученні внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, грантів, програм технічної допомоги. За підтримки міжнародних організацій - FAO, USAID, ЄБРР, IFC, GIZ - понад 50 тисяч агровиробників отримали допомогу у вигляді насіння, добрив, техніки чи фінансових компенсацій. Водночас рівень внутрішніх капітальних інвестицій у 2023 році зменшився на 35 % порівняно з довоєнним періодом, що свідчить про зростання залежності агросектору від зовнішньої підтримки.

Кадрова безпека охоплює питання забезпечення підприємств кваліфікованими фахівцями. Війна спричинила відтік робочої сили, мобілізацію частини працівників і евакуацію населення. За даними Державної служби зайнятості, дефіцит кадрів у сільському господарстві перевищує 40 тисяч осіб. Науковці, вважають, що розв'язати кадрову проблему можливо шляхом автоматизації виробничих процесів, розвитку дистанційного управління та підготовки універсальних спеціалістів, здатних працювати в умовах кризових викликів [13].

В умовах цифровізації особливого значення набуває інформаційна безпека, що передбачає захист електронних даних, управлінських систем ERP і CRM, а також кіберзахист бухгалтерських і логістичних платформ. З початку війни зафіксовано зростання кількості кібератак на ІТ-системи

аграрних підприємств, що спричинило перехід до хмарних сервісів і використання багаторівневих протоколів безпеки. Як зазначає І. Свиноус, інформаційна безпека є базовим елементом сучасного цифрового агробізнесу, адже втрата даних про контракти чи постачання може мати катастрофічні економічні наслідки [14].

Отже, у воєнний період система економічної безпеки аграрного підприємства повинна мати адаптивний характер, поєднуючи короткострокові антикризові заходи з довгостроковими стратегіями розвитку. Її ефективність визначається гармонійним поєднанням фінансової стабільності, виробничої автономності, логістичної гнучкості, інвестиційної привабливості, кадрової мобільності та інформаційної захищеності. Саме така комплексна модель здатна забезпечити стійкість аграрного виробництва, зберегти потенціал сільських територій і підтримати продовольчу безпеку України навіть в умовах воєнних викликів.

Система забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств у період війни повинна мати комплексний, багаторівневий характер і ґрунтуватися на адаптивних механізмах, здатних мінімізувати вплив зовнішніх шоків, стабілізувати фінансовий стан і забезпечити стійкість виробництва. Ключовими напрямками цієї системи є антикризове фінансове управління, логістично-збутова адаптація, кадрова та соціальна стійкість, а також цифровізація управління.

Антикризове фінансове управління є базовим інструментом забезпечення стабільності господарства в умовах війни. Воно передбачає жорсткий контроль за дебіторською заборгованістю, постійний моніторинг витрат та формування резервних фондів і страхових запасів для покриття непередбачуваних втрат. Згідно з даними Міністерства фінансів України, понад 40 % аграрних підприємств у 2023 році стикнулися з нестачею ліквідності через порушення платіжної дисципліни контрагентів. Одним із дієвих інструментів стабілізації фінансів стали державні програми кредитної підтримки - «5–7–9 %», гранти від USAID Agro та EU4Business, що

дозволили залучити мільярди гривень для відновлення посівних робіт, закупівлі техніки та енергоносіїв. Важливою складовою фінансової безпеки є впровадження системи внутрішнього аудиту та фінансового моніторингу, які забезпечують оперативне виявлення ризиків, запобігають фінансовим зловживанням і підвищують довіру інвесторів. Як відзначає В. Геєць, ефективне антикризове управління в аграрному секторі має спиратися на принципи превентивного контролю, прозорості обліку й стратегічного прогнозування фінансових потоків.

Логістична та збутова адаптація є наступним ключовим механізмом економічної безпеки. Через блокування морських портів і руйнування транспортної інфраструктури аграрії вимушені були шукати альтернативні маршрути експорту, зокрема через Румунію, Польщу, Словаччину та Угорщину. Програма EU Solidarity Lanes дозволила частково компенсувати втрати експорту через дунайські порти - за 2023 рік через них пройшло понад 30 % агропродукції. Ефективною формою адаптації стало створення регіональних логістичних кооперативів, що забезпечують колективне використання складів, транспортних засобів та зерносховищ. Додатковим напрямом розвитку є електронні платформи збуту (AgroUA, GrainTrade, ProZorro Market), які розширюють ринки збуту, мінімізують трансакційні витрати і сприяють прозорості торгівлі.

Кадрова та соціальна стійкість є важливою умовою функціонування підприємства в умовах воєнних загроз. Гнучке управління персоналом, використання дистанційних форм роботи, оптимізація робочих графіків і збереження ключових фахівців стають пріоритетами управлінської політики. Важливим елементом кадрової безпеки є реалізація програм психологічної підтримки для працівників, які перебувають у стані підвищеного стресу. За даними Мінагрополітики, понад 18 % сільськогосподарських працівників зазнали психологічного вигорання або часткової втрати працездатності через наслідки бойових дій. Крім того, аграрні підприємства дедалі активніше залучають місцеві громади до відновлення соціальної та виробничої

інфраструктури, що зміцнює зв'язок між бізнесом і територіями, сприяє формуванню нових робочих місць і підтримці локальної економіки.

Цифровізація управління є системоутворювальним фактором сучасної моделі економічної безпеки. Використання цифрових інструментів моніторингу фінансових ризиків, аналізу ринкових тенденцій і прогнозування цінової кон'юнктури забезпечує своєчасне реагування на зміни зовнішнього середовища. Впровадження Big Data, супутникового моніторингу, ERP- і CRM-систем дає можливість підприємствам приймати рішення на основі реальних даних. Наприклад, використання аналітичних платформ типу Agrohub чи Cropio дозволяє оцінювати ефективність використання ресурсів, прогнозувати врожайність і мінімізувати ризики неврожаю. На нашу думку, що створення інтегрованих інформаційних систем економічної безпеки є передумовою побудови «цифрового щита» аграрного підприємства, який забезпечує захист комерційної інформації, зниження ймовірності кібератак і підвищення ефективності управлінських процесів.

Отже, механізми забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства в умовах воєнних загроз мають комплексний характер і поєднують фінансову стабілізацію, логістичну адаптацію, кадрову гнучкість і цифрову трансформацію. Їхня ефективність визначається здатністю підприємства не лише зберегти життєздатність у кризовий період, а й створити основу для післявоєнного відновлення, стійкого розвитку та зміцнення продовольчої безпеки України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підвищення рівня економічної безпеки можливе завдяки реалізації трьох взаємопов'язаних напрямів. Перший - розширення державної підтримки через пільгове кредитування, гранти, гарантії та компенсаційні програми, які дають змогу агропідприємствам утримувати виробничу діяльність навіть у кризових умовах. Другий - розвиток інституційного середовища антикризового управління, що передбачає вдосконалення нормативно-

правової бази, посилення фінансового контролю, координацію дій уряду, банківських установ та аграрних асоціацій. Третій - запровадження системи ризик-орієнтованого моніторингу, яка дозволяє своєчасно виявляти загрози, оцінювати їхній вплив і формувати ефективні превентивні заходи.

Ключову роль у підвищенні ефективності управління відіграє цифрова інтеграція - автоматизація обліку, моніторинг фінансових та виробничих ризиків, використання аналітичних платформ і систем підтримки управлінських рішень. Це забезпечує прозорість бізнес-процесів, підвищує контроль за ресурсами та сприяє ефективнішому розподілу фінансових потоків.

У післявоєнний період головним завданням стане перехід від моделі виживання до моделі розвитку, у межах якої економічна безпека перетвориться на стратегічний ресурс підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та інноваційного зростання аграрного бізнесу. Її модернізація передбачає перехід від реактивного реагування на кризи до проактивного управління ризиками, заснованого на прогнозуванні, стратегічному плануванні та технологічному оновленні. Це створить передумови для стійкого розвитку аграрного сектору та його інтеграції у європейський економічний простір.

Література

1. Костюк Ж. С. Поняття ризику, небезпеки та загрози як базових категорій розкриття сутності економічної безпеки підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2013. № 43. С. 142-149.
2. Утенкова К. О. Економічна безпека аграрного сектору: сутність та функціональні складові. Агросвіт. 2018. № 17. С. 42-47.
3. Єлістратова Ю. О. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств та її складові на макро- та мікрорівнях. Інноваційна економіка. 2010. № 5. С. 81-86.

4. Адаменко Т. М. Економічна безпека підприємства: аналіз наявних визначень. Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки». 2016. № 1.1(69).
5. Гапак Н. М., Дочинець І. В. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства». Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2014. Вип. 2(43). С. 68-73.
6. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41.
7. Зоря О., Зоря С., Мауер Д. Напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва України в умовах євроінтеграційних змін та продовольчих викликів. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. № 8(08). С. 83-88.
8. KSE Institute. Russia's War Against Ukraine: Agricultural Sector Damage Assessment (as of 2024). Kyiv: Kyiv School of Economics, 2024.
9. OECD/FAO. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033. Paris: OECD Publishing, 2024. P. 85-87.
10. Шпикуляк О., Ксенофонтова К., Грищенко О. Макроекономічна динаміка розвитку аграрного сектору економіки України: аспекти ролі підприємництва. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. № 8(08). С. 248-255.
11. Кравчик Ю., Шпильова В., Доброзорова О. Збереження потенціалу стійкості і конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств в умовах війни. Modeling the development of the economic systems. 2024. № 3. С. 257-263.
12. Бондарук Т., Чеховська М., Бондарук О. Економічна безпека України під час військових дій: виклики та шляхи протидії. Економічні горизонти. 2024. № 1(27). С. 129-141.
13. Ільчук М., Свиноус І., Томашевська О. Теоретичні засади здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві. Економічний дискурс. 2024. № 1-2. С. 17-25.

14. Ільчук М., Свиноус І. Економічні аспекти інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств України. Економічний дискурс. 2023. № 3-4. С. 46-54.

References

1. Kostiuk, Zh.S. (2013), "The concept of risk, danger and threat as basic categories for revealing the essence of the economic security of an enterprise", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 43, pp. 142-149.
2. Utenkova, K. (2018), "The economic security of agricultural sector: essence and functional components", *Agrosvit*, vol. 17, pp. 42-47.
3. Yelistratova, Yu.O. (2010), "Economic security of agricultural enterprises and its components at the macro and micro levels", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 5, pp. 81-86.
4. Adamenko, T.M. (2016), "Economic security of an enterprise: analysis of existing definitions", *Naukovyj visnyk PUET. Seriia «Ekonomichni nauky»*, vol. 1, no. 1 (69), pp. 34-41.
5. Hapak, N.M. and Dochynets', I.V. (2014), "The essence and evolution of the concept of "economic security of an enterprise"", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriia: Ekonomika*, vol. 2(43), pp. 68-73.
6. Boyko, V. and Boyko, L. (2022), "Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 41.
7. Zoria, O.P. Zoria, S.P. and Mauer, D.R. (2023), "Directions of investment and innovation development of agricultural production of Ukraine in the conditions of European integration changes and food challenges", *Digital Economy and Economic Security*, vol. 8, pp. 83-88.
8. KSE Institute (2024), *Russia's War Against Ukraine: Agricultural Sector Damage Assessment (as of 2024)*, Kyiv School of Economics, Kyiv, Ukraine.

9. OECD/FAO (2024), OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033, OECD Publishing, Paris, pp. 85-87.
10. Shpykuliak, O. Ksenofontova, K. and Hryshchenko, O. (2023), “Macroeconomic dynamics of the development of the agricultural sector of Ukraine’s economy: aspects of the role of entrepreneurship”, *Tsyfrova Ekonomika ta Ekonomichna Bezpeka*, vol. 8(08), pp. 248-255.
11. Kravchyk, Yu. Shpyl'ova, V. and Dobrozorova, O. (2024), “Preservation of the potential for sustainability and competitiveness of domestic agricultural enterprises in wartime”, *Modeling the development of the economic systems*, vol. 3, pp. 257-263.
12. Bondaruk, T. Chekhovs'ka, M. and Bondaruk, O. (2024), “Economic security of Ukraine during military operations: challenges and ways of counteraction”, *Ekonomichni horyzonty*, vol. 1(27), pp. 129-141.
13. Il'chuk, M. Svyynous, I. and Tomashevs'ka, O. (2024), “Theoretical principles of implementation of innovative activities in agriculture”, *Ekonomichnyj dyskurs*, vol. 1-2, pp. 17-25.
14. Il'chuk, M. and Svyynous, I. (2023), “Economic aspects of innovative activity of agricultural enterprises of Ukraine”, *Ekonomichnyj dyskurs*, vol. 3-4, pp. 46-54.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2025 р.